

Ljubljana, 12. februar 2026

Pričakovanja mladih in starejših od bodoče Vlade

16. Vlada Republike Slovenije 2026 – 2030

UVOD

Slovenija se sooča z družbenimi izzivi, ki bodo v prihajajočem obdobju 2026–2030 zahtevali premišljene, dolgoročne in vključujoče odločitve. V tem kontekstu je izjemnega pomena, da bodoča Vlada oblikuje politike, ki temeljijo na dialogu, podatkih, solidarnosti in skupnem razumevanju potreb celotne družbe. Medgeneracijska pravičnost mora biti vodilo teh odločitev, saj le ob upoštevanju interesov vseh generacij zagotovimo trajnostni in pravičen razvoj družbe. Dokument združuje pričakovanja in ključne zahteve štirih reprezentativnih organizacij (Dijaške organizacije Slovenije, Študentske organizacije Slovenije, Zveze društev upokojencev Slovenije ter Mladinskega sveta Slovenije), ki se združujejo v Medgeneracijsko koalicijo Slovenije - MeKoS.

Skupni cilj dokumenta je zagotoviti bodoči Vladi pregledno in jasno predstavitev prioritet različnih generacij, spodbuditi dialog pri oblikovanju politik ter okrepiti medgeneracijsko solidarnost kot temelj dolgoročnega razvoja. Hkrati želimo, da ta dokument prispeva k bolj informirani odločitvi vseh generacij volivcev na prihodnjih državnoborskih volitvah, saj le dobro informirana javnost lahko krepi demokracijo in vpliva na oblikovanje politik, ki odražajo realne potrebe ljudi. Ukrepi, predstavljeni v nadaljevanju, izhajajo iz potreb skupin, vključenih v koalicijo, ter naslavljajo področja, ki imajo pomemben vpliv na položaj teh skupin.

Kazalo vsebine:

1. Vključevanje mladih in starejših v odločanje.
2. Prostovoljstvo.
3. Zdravstvo in duševno zdravje.
4. Zaposlovanje in podjetništvo.
5. Bivanjska problematika mladih in starejših.
6. Mobilnost, dostopnost in javni potniški promet.
7. Izobraževanje in štipendijska politika.

Vsebina dokumenta je zasnovana tako, da odraža ključna področja, ki so jih organizacije, vključenih v koalicijo MeKoS, prepoznale kot pomembna za mlade in starejše ter kot tista, ki neposredno vplivajo na kakovost življenja obeh generacij, kar je osrednji cilj koalicije MeKoS. Takšna struktura omogoča jasn, pregleden in primerljiv pregled pričakovanj mladih in starejših od 16. Vlade Republike Slovenije.

VKLJUČEVANJE MLADIH IN STAREJŠIH V ODLOČANJE

1. Sistematično vključevanje mladih in starejših v procese odločanja

Od nove Vlade pričakujemo okrepljeno vključevanje starejših in mladih v procese odločanja ter uresničitev načela »Nič o nas brez nas« kot dejanske prakse sodelovanja, ne zgolj kot deklarativnega ali komunikacijskega slogana. V ta namen pričakujemo vzpostavitev stalnega, strukturiranega in vsebinsko kakovostnega dialoga med Vlado Republike Slovenije ter organizacijami, ki zastopajo mlade in starejše. To vključuje:

- srečanje Predsednika Vlade z MeKoS najmanj enkrat letno;
- redno vabljenje MSS, DOS, ŠOS in ZDUS na vse obravnave zakonodajnih predlogov v Državnem zboru in Državnem svetu, kadar se ti nanašajo na položaj mladih ali starejših;
- vključevanje predstavnikov mladinskih in starejših organizacij v delovne skupine in posvetovanja na ministrstvih, kjer nastajajo zakoni, strategije, akcijski načrti in drugi strateški dokumenti;
- zagotovitev minimalnega roka za posvetovanje (vsaj 14 dni), da sodelovanje ne bo le formalno, ampak tudi vsebinsko kakovostno;
- redno poročanje Vlade o tem, kako so bili predlogi organizacij upoštevani, ter utemeljene povratne informacije v primerih, ko predlogi niso sprejeti;
- vzpostavitev stabilnih in odprtih mehanizmov, ki bodo mladim in starejšim omogočali redno in smiselno vključevanje v procese odločanja na ravni ministrstev in občin. Hkrati je nujno poenostaviti in mladim prilagoditi postopke sodelovanja v svetovalnih in odločevalskih telesih ter odpraviti administrativne ovire.

2. Stabilna in dolgoročna podpora organizacijam za mlade in starejše

Za učinkovito delovanje organizacij, ki podpirajo mlade in starejše, je ključno zagotoviti stabilno, dolgoročno in predvidljivo financiranje. Ustrezna ureditev financiranja predstavlja temelj za vse programe in aktivnosti v mladinskem in starejšem sektorju, saj omogoča načrtovanje, kakovostno izvajanje in dolgoročni razvoj. Pričakujemo, da bo prihodnja vlada zagotovila sredstva, ki temeljijo na jasnih merilih, dolgoročnih programskih okoljih in transparentni porazdelitvi.

3. Vzpostavitev Urada za starejše

V Sloveniji že skoraj tretjino prebivalstva predstavljajo osebe, starejše od 65 let. Govorimo o generaciji, ki je desetletja soustvarjala to državo, njene institucije, gospodarstvo, kulturo in socialno tkivo. Glede na to se vse bolj kaže potreba po vzpostavitvi Urada za starejše – sistemske, vidne in avtonomne institucije, ki bi se celostno in strokovno posvečala vprašanjem starajoče se družbe. Doslej še ni prišlo do njegove ustanovitve, kar pomeni, da o željah, potrebah in usodi velikega dela

prebivalstva še naprej odločajo drugi, pogosto brez neposrednega dialoga, brez stalnega mehanizma soodločanja in brez dolgoročne vizije. Takšno stanje je v očitnem nasprotju s temeljnimi načeli demokratične družbe, ki temelji na vključevanju, enakopravnosti in spoštovanju dostojanstva vseh generacij ter odpira pomembna vprašanja o dolgoročni obravnavi potreb starejših in o krepitevi njihovega glasu v oblikovanju javnih politik.

4. Vključitev v razprave v Ekonomsko-socialnem svetu, ko je to smiselno

Prav tako v Koaliciji MeKoS pričakujemo, da bomo vabljeni na srečanja Ekonomsko-socialnega sveta in da bomo kot sogovornik lahko predstavili ustavne in ekonomske pravice ter perspektivo naših članov, kjer bo to smiselno. Takšna vključitev je pomembna, ker Koalicija združuje skupine, katerih položaj in izkušnje pogosto niso neposredno zastopane v obstoječih socialnih dialogih. S sodelovanjem na srečanjih Ekonomsko-socialnega sveta lahko prispevamo k celovitejšemu razumevanju socialnih in ekonomskih politik skupin, ki jih zastopamo ter k oblikovanju rešitev, ki bolje odražajo raznolikost družbenih potreb.

PROSTOVOLJSTVO

1. Sistemska ureditev prostovoljstva

Prostovoljstvo v Sloveniji ostaja sistemsko zapostavljeno. Prepogosto se ga obravnava kot nekaj samoumevnega, skorajda nevidnega – kot neizčrpen vir dobre volje, ki ne potrebuje jasnih okvirov, dolgoročne podpore in družbenega priznanja. Prostovoljstvo igra ključno vlogo v gradnji povezane, solidarnostne in trajnostne družbe, vendar mu še vedno primanjkuje ustrezne zakonske in organizacijske podpore. Pričakujemo, da prihodnja vlada prostovoljstvu nameni bistveno več pozornosti in mu zagotovi mesto, ki mu pripada v družbenem in političnem okviru. Čas je za celovito in spodbudno zakonsko ureditev prostovoljstva, ki ne bo zgolj administrativni okvir, temveč jasen družbeni signal, da je prostovoljsko delo vrednota, ki jo država prepozna, spoštuje in podpira. Tak zakon mora prostovoljcem omogočiti, da v njem prepoznajo svojo vrednost in vlogo v sodobni, medgeneracijski družbi - kot aktivnim soustvarjalcem socialne varnosti, medsebojne solidarnosti in družbene kohezije. Zakonodaja mora biti osredotočena na izboljšanje pravic in dolžnosti prostovoljcev ter prostovoljskih organizacij. To vključuje tudi jasna merila za priznanje prostovoljskega dela in njegovo vključitev v izobraževalne in zaposlitvene priložnosti. Hkrati mora zakonodaja omogočati, da bodo prostovoljci imeli dostop do kakovostnih, brezplačnih usposabljanj, mentorstva in drugih oblik podpore ter da bo njihovo delo priznано v različnih družbenih kontekstih. Hkrati predlagamo preučitev možnosti za ureditev ugodnejših pogojev za nezgodno zavarovanje prostovoljskih organizacij in njihovih aktivnih prostovoljcev.

2. Ureditev statusa prostovoljca v srednjih šolah in na fakultetah

Pomanjkanje uradnega statusa prostovoljca v slovenskih srednjih šolah in fakultetah omejuje mlade,

ki prostovoljno prispevajo k skupnosti, in se soočajo z izzivi pri usklajevanju prostovoljnega dela s šolskimi obveznostmi. Predlagamo uvedbo formalnega statusa prostovoljca v izobraževalnih ustanovah, ki bi mladim omogočil boljše usklajevanje prostovoljnega dela s šolskimi in študijskimi obveznostmi, ter jim omogočil dostop do različnih oblik podpore. Status prostovoljca bi moral vključevati enake pravice in ugodnosti, kot jih imajo športniki ali kulturniki, ter omogočiti priznanje prostovoljskega dela v obliki dodatnih izkušenj pri prijavi na štipendije, pripravništva ali zaposlitvene priložnosti. Tak ukrep bi mladim dal motivacijo, da se prostovoljstva lotijo z večjo predanostjo, saj bi jim omogočil boljše usklajevanje obveznosti ter večje priznanje njihovega prispevka k družbeni blaginji. Uvedba statusa prostovoljca bi pomembno povečala prepoznavnost prostovoljskega dela, krepila kulturo prostovoljstva in spodbudila aktivno državljanstvo med mladimi, hkrati pa bi spodbudila njihov osebni in profesionalni razvoj.

ZDRAVSTVO IN DUŠEVNO ZDRAVJE

1. Sistemska ureditev zdravstva na primarni ravni

Pravica do zdravstvenega varstva ne more biti zapisana zgolj v ustavi in zakonih – obstajati mora tudi v praksi, dostopna, dosegljiva in uresničljiva. Ob tem mora država zagotoviti funkcionalno mrežo javne zdravstvene službe, ki temelji na načrtovanju po dejanskih potrebah prebivalstva in ne zgolj na administrativnih kriterijih; mreža mora biti pregledna, uravnotežena in prilagojena razpršenosti prebivalcev. Če so pristojnosti razpršene, jih je treba povezati. Če so odgovornosti nejasne, jih je treba natančno določiti – tako pri načrtovanju in razporeditvi izvajalcev na primarni ravni kot pri vključevanju javnih in zasebnih izvajalcev z jasnimi koncesijskimi obveznostmi in merili dostopnosti storitev. Če sistem ne deluje, ga je treba popraviti – ne pa vzdrževati iluzije, da deluje.

Vlada ima dolžnost zagotoviti kakovostno in brezplačno primarno zdravstvo ter poskrbeti, da nihče v tej državi ne bo plačeval obveznega zdravstvenega zavarovanja brez realne možnosti dostopa do osnovnih zdravstvenih storitev (osebni zdravnik, pediater, ginekolog, zobozdravnik) v okviru mreže javne zdravstvene službe. Zato mora vlada zagotoviti dejansko dostopno mrežo izvajalcev – dovolj osebnih zdravnikov in specializiranih ambulant po občinah in regijah; okrepiti koordinacijo med primarnim zdravjem in preventivnimi programi ter odpraviti neenakosti v dostopu do zdravstva, ki jih občutijo ranljive skupine.

2. Krepitev zdravstvene oskrbe za študente v študijskih središčih

Za zagotavljanje kakovostnega študijskega okolja je ključno okrepiti dostopnost in kakovost zdravstvene oskrbe za študente v študijskih središčih. To vključuje dostop do preventivnih zdravstvenih storitev, svetovanja, psihološke podpore in nujne oskrbe. Ob tem je nujno vzpostaviti širšo mrežo zdravstvenih domov za študente, ki ne bo omejena zgolj na Ljubljano, ampak bo omogočala enakovreden dostop do oskrbe tudi v drugih študijskih središčih. Krepitev dostopa do zdravstvene oskrbe v študijskih središčih bo pomembno prispevala k celoviti podpori študentom, ki

se soočajo z različnimi izzivi med študijem, ter omogočila zdrav razvoj in dobrobit študentov. To je ključno za ustvarjanje kakovostnega študijskega okolja, ki omogoča mladim, da se osredotočijo na svoje akademske cilje brez skrbi za svoje zdravje.

3. Celovita podpora duševnemu zdravju in zmanjšanje stigme

Potrebno je okrepiti dejavnosti na področju duševnega zdravja, vključno s preventivnimi programi, svetovanjem in dostopom do (brezplačne ali pa cenovno ugodne) strokovne psihološke pomoči. Spodbujanje duševnega zdravja omogoča mladim boljše soočanje s stresom, šolskimi in družbenimi izzivi, krepi odpornost ter prispeva k bolj zdravemu in aktivnemu življenju. Tak ukrep je ključen za ustvarjanje okolja, v katerem se mladi počutijo varne, slišane in podprte. Mnogi posamezniki iz manjših krajev ali socialno ranljivih okolij pogosto nimajo ustreznega dostopa do psihološke podpore. Vlada mora zagotoviti terenske mobilne time, spletno svetovanje in varne mladinske prostore, kjer bodo mladi lahko brez zadržkov poiskali pomoč. Poleg tega je potrebna izobraževalna podpora odraslim, ki delajo z mladimi v različnih kontekstih, ter nacionalne kampanje za zmanjšanje stigme.

ZAPOSLOVANJE IN PODJETNIŠTVO

1. Naslavljanje prekarnosti mladih in izboljšanje pogojev za delo

Prekarne oblike dela ostajajo eden največjih izzivov, s katerimi se mladi soočajo na trgu dela. Zlorabe civilnopravnih pogodb, agencijskega dela in veriženja pogodb za določen čas mlade potiskajo v negotov položaj, ki otežuje osamosvojitve, finančno stabilnost in načrtovanje prihodnosti. Od nove Vlade pričakujemo jasne ukrepe za zaježitev teh praks, okrepljen inšpekcijski nadzor ter učinkovite sankcije za delodajalce, ki kršijo zakonodajo. Poleg tega je nujno določiti minimalne standarde kakovosti pripravništev in plačanih praks, da mladi pri vstopu na trg dela pridobijo realne in uporabne kompetence ter dostojno plačilo za svoje delo. Mladi se v številnih sektorjih soočajo z visoko stopnjo izgorelosti, nepredvidljivimi urniki in težavami pri usklajevanju dela s študijem. Zato je nujen odprt in strukturiran dialog o možnosti krajšega delovnika, zlasti v panogah, kjer so obremenitve največje, ter bolj predvidljive delovne urnike, ki mladim omogočajo učinkovitejše usklajevanje dela in študijskih obveznosti.

2. Decentralizacija kakovostnih zaposlitvenih priložnosti za mlade

Za zmanjšanje razvojnih razlik med regijami in bolj uravnotežen razvoj države je potrebna decentralizacija priložnosti za mlade. To vključuje spodbujanje nastajanja kakovostnih delovnih mest ter razvoj hibridnih oblik dela tudi v regijskih in manjših središčih. Pomembno vlogo pri tem imajo lokalni podjetniški inkubatorji, coworking prostori in druga skupna delovna okolja, ki mladim omogočajo razvoj podjetništva, inovacij in fleksibilnih oblik dela. Prav tako pričakujemo krepitve

mentorskih in izobraževalnih programov, ki mladim omogočajo pridobivanje praktičnih podjetniških kompetenc, preizkušanje poslovnih idej ter pridobivanje izkušenj v realnem okolju.

BIVANJSKA PROBLEMATIKA MLADIH IN STAREJŠIH

1. Gradnja novih in obnova obstoječih študentskih domov v študijskih središčih

Za izboljšanje bivalnih pogojev študentov je nujno graditi nove in obnavljati obstoječe študentske domove v študijskih središčih. Tak ukrep bo povečal dostopnost do cenovno ugodnih stanovanj, zmanjšal pritisk na zasebni trg najemnin ter omogočil študentom boljše pogoje za študij, socialno življenje in vključevanje v lokalno skupnost. Gradnja novih domov hkrati podpira regionalno razvojno uravnoteženost in prispeva k dolgoročni trajnostni strategiji študentskega bivanja.

2. Krepitev socialne in davčne varnosti domačih in tujih študentov

Potrebna je reforma sistema subvencioniranega bivanja študentov, ki bo razširila upravičenost do subvencij na vse študente, vključno s tujimi študenti. Ob tem je nujno zagotoviti ustrezne bilateralne sporazume za izogib dvojnemu obdavčevanju tujih študentov, s čimer bi se izboljšali pogoji za njihovo bivanje, študij in delo v Sloveniji ter okrepila mednarodna odprtost slovenskega visokošolskega prostora. Potrebno je zagotoviti tudi zadostna finančna sredstva za štipendiranje tujih študentov, s čimer bi se izboljšala njihova dostopnost do slovenskega visokošolskega sistema. Tak ukrep bi zmanjšal finančne ovire, spodbujal mednarodno sodelovanje ter prispeval k bolj odprtemu in raznolikemu študijskemu okolju.

3. Krepitev stanovanjske varnosti mladih z regulacijo turističnih najemov

Za zmanjšanje pritiska na stanovanjski trg, zlasti v turistično obremenjenih mestih in v bližini izobraževalnih inštitucij, je potrebno uvesti omejitve kratkoročnega oddajanja prek turističnih platform (npr. AirBnB). Jasna pravila in dosledno izvajanje ukrepov bi pomagali pri zagotavljanju dostopnega dolgoročnega najema za prebivalce, ki predstavlja uresničevanje temeljne socialne pravice do dostojnega bivanja. Z več vlaganji v javna najemna stanovanja in uvedbo zaščitnih kvot za mlade se lahko izboljša dostop do cenovno dostopnega in stabilnega bivanja za mlade, z vključevanjem praznih stanovanj v najemni trg pa se, ob ustreznih spodbudah in varovalkah, lahko hitro in učinkovito poveča ponudba stanovanj za mlade in starejše.

4. Medgeneracijsko sobivanje in pravična stanovanjska politika v mestih in na podeželju

Posebno pozornost je treba nameniti reševanju stanovanjske problematike mladih in starejših na podeželju, kjer se ljudje soočajo s specifičnimi izzivi, ki zahtevajo prilagojene ukrepe. Mladim je treba omogočiti pogoje za reševanje bivanjskega vprašanja tudi izven večjih mest, pri čemer pomembno vlogo igra obnova stanovanjskega fonda. Subvencije za energetske sanacije, izboljšanje bivalnih pogojev ter funkcionalne prenove starejših hiš in stanovanj (ki predstavljajo velik delež podeželskih nepremičnin) so ključni korak v tej smeri. Poleg nepovratnih sredstev so pomembni tudi ugodnejši

kreditni in poroštveni finančni mehanizmi, ki mladim omogočajo lažji dostop do financiranja. Hkrati številni (delno) prazni stanovanjski objekti na podežlju predstavljajo pomemben, a premalo izkoriščen potencial za razvoj večstanovanjskih in skupnostnih oblik bivanja. Prav ti objekti so lahko osnova za vzpostavitev medgeneracijskih skupnosti ter stanovanjskih zadrug, ki bi omogočile stabilno in dostojno bivanje, okrepile socialno povezanost ter prispevale k dolgoročni revitalizaciji podeželskih območij.

Poleg tega pa se mora posebna pozornost nameniti tudi potrebam starejših, predvsem tistih, ki so gibalno ovirani ali invalidi, da lahko ostanejo v svojih domovih. Tako je nujno poskrbeti tudi za ustrezno adaptacijo stanovanj starejših. Gradnja varovanih stanovanj za starejše pa ne sme biti prepuščena zgolj trgu. Ključna vloga Javnih stanovanjskih skladov je, da zagotovijo tipske projekte z dostopnimi cenami za odkup ali najem, da bodo ta stanovanja dostopna širšemu krogu starejših. Predlagamo tudi ustrezno ureditev pogojev za (s strani države podprto) zamenjavo stanovanj starejših za varovana stanovanja, ki zagotavljajo tudi pravno varstvo za starejšo osebo.

Potrebna je vzpostavitev celovitega sistema za varno in dostopno medgeneracijsko sobivanje, ki združuje jasno zakonodajo, realne finančne spodbude za lastnike nepremičnin ter pilotne projekte medgeneracijskih skupnosti. Takšen pristop, kot ga že poznajo nekatere druge države (denimo Avstrija ali Nizozemska), dokazano zmanjšuje stanovanjsko stisko mladih, krepi medgeneracijsko solidarnost, preprečuje osamljenost starejših ter ustvarja trajne in varne oblike bivanja za prihodnost. V teh modelih mlajše in starejše generacije ne delijo zgolj bivalnega prostora, temveč tudi znanje, izkušnje in vsakodnevno podporo, kar prispeva k bolj trajnostnemu in vključujočemu načinu življenja.

MOBILNOST, DOSTOPNOST IN JAVNI POTNIŠKI PROMET

1. Zagotavljanje brezplačnega javnega potniškega prometa za dijake in študente

Za spodbujanje enake dostopnosti do izobraževanja in udejstvovanja mladih v družbenem in kulturnem življenju je potrebno zagotoviti brezplačen javni potniški promet za dijake in študente. Tak ukrep ne le zmanjšuje finančne ovire za mobilnost mladih, ampak tudi spodbuja uporabo javnega prevoza, zmanjšuje prometne zastoje in negativne vplive na okolje ter spodbuja trajnostne navade mladih.

2. Vzpostavitev uporabniku prijaznega sistema JPP

Od nove vlade in Družbe za upravljanje javnega potniškega prometa (DUJPP) pričakujemo celostno izboljšanje uporabniške izkušnje v javnem potniškem prometu, zlasti na področju enostavnega plačevanja vozovnic, boljše integracije ter usklajenosti voznih redov med avtobusnimi in železniškimi povezavami, in preglednega informiranja o voznih redih. To vključuje vzpostavitev enotne platforme za JPP, uvedbo sodobnih plačilnih možnosti na medkrajevni avtobusih ter usklajevanje voznih redov

in nadaljnja vlaganja v železniško infrastrukturo. Ob tem poudarjamo tudi potrebo po vzpostavitvi oziroma razširitvi nočnih avtobusnih linij v večjih mestih, saj te zagotavljajo varno in dostopno mobilnost v večernih in nočnih urah, zmanjšujejo odvisnost od osebnih avtomobilov ter prispevajo k trajnostni, varni in vključujoči prometni ureditvi.

3. Regulacija stroškov voziškega izpita B kategorije

V mnogih krajih je pridobitev voziškega dovoljenja ključna za dostop do izobraževanja, zaposlitve ali drugih življenjskih priložnosti, zlasti v slabo povezanih regijah. Zaradi tega je potrebno vzpostaviti večji nadzor nad cenami usposabljanja, zagotoviti preglednost vseh stroškov in preprečiti pretirane podražitve, ki mladim otežujejo pridobitev voziškega dovoljenja. Hkrati je treba urediti in regulirati tudi cene obveznih zdravniških pregledov za starejše, zlasti za osebe nad 80 let, ki zaprosijo za podaljšanje voziškega dovoljenja, saj so ti pregledi pomemben pogoj za ohranjanje njihove mobilnosti, samostojnosti in varnega vključevanja v promet. Voziško dovoljenje tako za mlade kot za starejše ni luksuz, temveč nuja, ki pomembno vpliva na kakovost življenja, socialno vključenost ter možnosti osebnega in poklicnega udejstvovanja.

IZOBRAŽEVANJE IN ŠTIPENDIJSKA POLITIKA

1. Pravičnejši sistem štipendiranja

Mnogi mladi si danes študija ne morejo privoščiti, ker so štipendije prenizke, kriteriji preozki, namestitve pa kronično primanjkuje. Potrebno je bistveno zvišanje štipendij ter razširitev socialnih, razvojnih in kadrovskih štipendij, da bodo dosegle tiste mlade, ki podpora nujno potrebujejo. Kadrovske štipendije morajo postati bolj varne in pregledne, s standardiziranimi pogodbami, minimalnimi obveznostmi delodajalcev in brezplačno pravno pomočjo za štipendiste. Študentsko delo naj služi pridobivanju izkušenj, ne pa golemu preživetju. Pri tem ne smemo pozabiti niti na Zoisove štipendije, ki so eden izmed ključnih instrument spodbujanja nadarjenih dijakov in študentov v Sloveniji. Kljub temu trenutni sistem Zoisovega štipendiranja prinaša nejasnosti, zlasti pri priznavanju tekmovanj kot kriterija za upravičenost. Ta neskladja zmanjšujejo transparentnost in lahko vodijo do tega, da izjemni dosežki niso ustrezno priznani, kar slabi verodostojnost instituta in motivacijo mladih.

2. Priznavanje neformalnega učenja in prostovoljstva

Mladi ogromno znanja pridobijo izven učilnic in predavalnic, na primer na prostovoljskih projektih, v mladinskih organizacijah in različnih neformalnih programih. To znanje je dragoceno, vendar še vedno premalo uradno priznано. Pričakujemo, da bo prihodnja Vlada omogočila sistemsko priznavanje teh kompetenc, na primer preko že omenjenega statusa prostovoljca, mikrokreditov ali ECTS točk, ter preko uradnih prilog k spričevalom in diplomam. Uvedba "portfolijev kompetenc", po

vзору modelov kot je Youthpass, bi mladim omogočila, da svoje znanje predstavijo in uveljavijo tudi v formalnih okoljih.

3. Nadgradnja šolskih vsebin za razvoj kompetenc mladih

Za opolnomočenje mladih je nujno, da se šolske vsebine nadgradijo z vsebinami, ki so neposredno uporabne za vsakdanje življenje in spodbujajo aktivno državljanstvo. Med te sodijo:

- krepitev programov mladinskih izmenjav po srednjih šolah, zlasti v okviru Erasmus+, ter podpora daljšim oblikam izobraževanja v tujini, kot so programi UWC (United World Colleges). Takšne izkušnje mladim omogočajo razvoj jezikovnih, kulturnih in akademskih kompetenc ter povečujejo njihovo globalno konkurenčnost.
- priprava na prihodnost dela: vključevanje vsebin iz ekonomije, financ in novih tehnologij, vključno z umetno inteligenco, v redni učni proces. Dijaki naj spoznajo osnovne ekonomske pojme, kot so inflacija, BDP, javni dolg in obrestne mere, kar jim omogoča razumevanje družbenih sprememb, razvoj kritičnega mišljenja ter pridobivanje veščin za informirano odločanje.
- Aktivno državljanstvo in politična pismenost: sistematično vključevanje vsebin o delovanju družbeno-političnih sistemov, kot so ustavna ureditev, tri veje oblasti ter ključni javni sistemi (zdravstveni, pokojninski), s ciljem, da mladi pridobijo znanja za odgovorno in aktivno sodelovanje v družbi.

Za učinkovito doseganje teh ciljev je potrebno dosledno izvajanje teh vsebin po vseh srednjih šolah, spremljanje kakovosti izvedbe ter povezovanje z obstoječimi programi in priložnostmi, ki mladim omogočajo praktično uporabo znanja.

4. Učinkovitejše preprečevanje nasilja v izobraževalnih ustanovah

Za varno in spodbudno učno okolje je nujno zagotoviti hitrejše in učinkovitejše postopke obravnave nasilja v šolah. Pomembno je, da se razvijejo mehanizmi intervencije, ki zmanjšujejo tveganje za ponavljanje nasilja, ter da se zagotovi zaščita anonimnosti žrtev in prijaviteljev. Tak pristop ne le povečuje varnost dijakov, ampak tudi krepi zaupanje v šolski sistem ter omogoča bolj celovito in odgovorno obravnavo konfliktov in tveganj v izobraževalnem okolju.

5. Zagotovitev dostopa do brezplačnih ženskih higienskih pripomočkov v šolah

Spodbuja naj se večja dostopnost osnovnih ženskih higienskih pripomočkov (npr. vložkov in tamponov) v srednjih šolah. Gre za nujne pripomočke, ki pomembno vplivajo na dobro počutje in dostojanstvo dijakinj. Hkrati je treba izvesti dodatne raziskave o tem, kako takšen sistem vzpostaviti čim bolj učinkovito, trajnostno in organizacijsko izvedljivo v slovenskem izobraževalnem sistemu.